

הורדת ספר תורה לשטח

הקדמה:

ספר תורה הכתוב בדיו על קלף, הוא העדות למעמד הר סיני ולמתן תורה. על כן יש לנהוג בו בכבוד ובצורה הראויה.

שאלה: האם מותר להביא בימי שני וחמישי וכדומה, ספר תורה מבית הכנסת לשטח אימונים בבדי שיוכלו לקרוא בו?

א. כבוד ספר התורה

משנה אבות פרק ד משנה ו:

רבי יוסי אומר: כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות, וכל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות.

תפארת ישראל - יכין שם אות לו:

כל המכבד וכו' גופו מכובד על הבריות - ... כלל התנא נמי שיכבד הספרים לאגדן יפה, ולהושיבן במקום נכבד, ולקום בפניהן, וכל שכן בפני ספר תורה עצמה.

וכן פסק בשולחן ערוך:

שולחן ערוך יורה דעה סימן רפב סעיף א:

חייב אדם לנהוג כבוד גדול בספר תורה. ומצוה לייחד לו מקום ולכבד המקום ההוא ולהדרו ביותר... ישב לפניו בכובד ראש וביראה ופחד... ויכבדו כפי כחו.

ב. הוצאת ספר תורה ממקומו

המשנה ביומא מבארת, שביום הכיפורים היו מביאים ספר תורה לכהן הגדול העומד בבית המקדש בעזרת הנשים, לקריאת פרשת היום:

משנה יומא פרק ז משנה א:

בא לו כהן גדול (לעזרת הנשים) לקרות (בתורה את פרשת היום)... חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת... והסגן נותנו לכהן גדול, וכהן גדול עומד ומקבל וקורא עומד, וקורא 'אחרי מות' ו'אך בעשור'...

הגמרא בירושלמי מקשה על דברי המשנה:

תלמוד ירושלמי (וילנא) יומא פרק ז הלכה א:

בכל אתר את אמר: הולכין אחר התורה, והכא את אמר מוליכין את התורה אצלן? אלא על ידי שהן בני אדם גדולים, התורה מתעלה בהן. והא תמן מייבלין אוריתא גבי ריש גלותא? אמר רבי יוסה בי רבי בון, תמן על ידי שזרעו של דוד משוקע שם אינן עבדין לו כמנהג אבהתהון.

קרבן העדה על הגמרא ירושלמי:

ופריך: בכל - מקום אמרין שנוהגין כבוד בתורה והולכין אחריה, והכא אמרין שמביאין הספר תורה אצל כהן הגדול.

ומשני: אלא על ידי - שהכהן הגדול והסגן הם בני אדם גדולים וחשובים, כבוד היא לתורה שתבוא לידם, וגם היא מכבדת אותם.

ופריך: והא תמן - בבבל, מביאין הספר תורה לגבי ריש גלותא, אף על פי דלפעמים אינן חשובים כל כך בתורה ובמצות.

תמן - גבי ריש גלותא, הואיל והן מזרעו של דוד, עושין להן כמנהג אבותיהן כמלכי בית דוד.

✧ הסבר מה שאל הירושלמי על המשנה ביומא וכיצד יישב זאת?

ישנם ראשונים שלמדו מדברי הירושלמי, שדווקא לצורך כבוד התורה הותר להוציא ספר תורה ממקומו ולא לצורך אחר:

מרדכי ראש השנה רמז תשי:

מצאתי בתשובה אחת, דבני אדם החבושים בבית האסורים, אין מביאין

אצלם ספר תורה אפילו בראש השנה ויום הכיפורים, כדאמרין בירושלמי בפרק בא לו, בכל אתר את אמר הולכין אחר תורה והכא תימא מוליכין תורה אצלו, אלא על ידי בני אדם שהם בני אדם גדולים התורה נתעלה בהם.

✧ כיצד למד המרדכי את שיטתו מן הירושלמי?

אמנם, ישנם ראשונים שלמדו מהירושלמי להקל בדיון זה:

ספר אור זרוע חלק א - הלכות קריאת שמע סימן ט:

(בבלי ברכות ז,ב) 'אמר ליה רב יצחק לרב נחמן, מאי טעמא לא אתי מר לבי כנישתא לצוויי (מהו הטעם שלא בא מר לבית הכנסת להתפלל בציבור)? אמר ליה, לא יכילנא (שתש כוחי), אמר ליה, ניכנפיה למר בי עשרה (שיאספו למר עשרה אנשים למנין)? אמר טריחא לי מילתא (קשה עלי הטיחה לאסוף עשרה אנשים)... מדקאמר ניכנפיה למר בי עשרה שמע מינה, דנכון וכשר הדבר ליראי השם ברוך הוא כשהוא חולה שיכול לכוין שיבואו עשרה ויתפללו עמו, ואם הוא אדם חשוב בעירו מביאין לו ספר תורה בביתו שיקראו בו עשרה שמתפללין עמו, דאמר בירושלמי (ירושלמי הנ"ל)... והא תמן מובילין את התורה גבי ריש גלותא... **אם לאותם מביאים בעבור כבודם, לזה שאנוס כל שכן שמביאים לביתו.**

הדרכי משה, מדקדק בדברי האור זרוע:

דרכי משה הקצר אורח חיים סימן קלה אות י':

ובאור זרוע עצמו משמע, דלאדם חשוב אף על פי שאינו חולה, וכן לחולה בלא אדם חשוב שרי (להביא ספר תורה לביתו).

✧ כיצד למד האור זרוע את שיטתו מן הירושלמי?

✧ מאיזה משפט בדברי האור זרוע דקדק הדרכי משה את דבריו?

פסיקת השולחן ערוך והרמ"א:

שולחן ערוך אורח חיים סימן קלה סעיף יד:

בני אדם החבושים בבית האסורין, אין מביאים אצלם ספר תורה אפילו בראש השנה ויום הכיפורים.

הגה:... ואם הוא אדם חשוב, בכל ענין שרי.

משנה ברורה על השולחן ערוך:

מו. החבושים בבית האסורין - והוא הדין לחולה...

מז. אין מביאין וכו' -... והטעם, שזלזול הוא לספר תורה להוליכה אל אנשים שצריכין לה, כי כבודה שילכו אנשים אליה...

נ. ואם הוא אדם חשוב - רוצה לומר, גדול בתורה דאדרבה התורה מתעלית על ידי אנשים גדולים ולא זלזול אצלה...

✧ כאיזה דעה בראשונים פסק השולחן ערוך?

דייק בדברי הרמ"א האם פסק בדברי האור זרוע שהביא בדרכי משה?

דעת השולחן ערוך, שאין להעביר ספר תורה ממקומו אפילו למי שהוא אנוס כחבוש בבית האסורים. אמנם, הרמ"א היקל לצורך אדם חשוב. בפוסקים הובאו כמה אפשרויות להיתר העברת ספר תורה ממקומו:

א. הכינו לספר תורה מקום קבוע מראש

שו"ת מהר"ם פדואה סימן פח:

כל הדברים הנ"ל, הן הירושלמי... מדברים בענין שמביאין הספר תורה להם לקרות, ואין אצלם שום ארון או תיבה אשר מוציאין הספר תורה ממנו ומחזירין אותה לתוכו, רק מביאין אותה ממקום אחר בשעת

והגית בו' - דפי לימוד עצמי לחיילי צה"ל

המורים בקשת שאלה 103:

ומבואר בזוהר... ועל כל פנים **במקום צורך גדול מותר גם לדעת הזוהר הקדוש**, וכדברי המכתב לדוד שנוהגים ליקח ספר תורה לבית האבל בתנאים מסוימים.

ב. העברת ספר התורה לצורך עשרה

ביאור הלכה על השולחן ערוך שם ד"ה אין מביאין:

ולדינא נראה, דאפילו להמרדכי דאוסר אפילו באנוס, אינו מיייר כי אם ביחידים החבושים ורוצים להכניף עשרה שם לקריאת התורה, בזה אוסר... ומטעם, דמן הדין יש לומר דאין חל על יחיד מצות קריאת התורה בזמן שאין יכול לילך לבית המדרש, אבל כשיש שם עשרה כיון דחל עליהם חובת קריאה, והם אינם יכולים לצאת משם ולילך אחריה, גם המרדכי מודה דצריך להביא להם ספר תורה לקרות בה.

❖ **סכם, מהם השיטות בדיון העברת ספר תורה ממקום למקום? באלו דרכים יהיה מותר להעביר ספר תורה ממקום למקום לפי השיטות השונות?**

ג. זהירות בקדושת ספר התורה בהולכתו

בספר פניני הלכה מסכם את דיני הזהירות שצריך לנהוג בעת העברת ספר התורה ממקומו:

פניני הלכה - ליקוטים א - פרק ה סעיף ג:

א. גם בעת שמולכים אותו יש לשמור על כבודו.
ב. כיום כשנוסעים במכונית, יש להשתדל, אם אפשר, שיהיה נוסע נוסף שישא את ספר התורה (ויש להקפיד שלא יהיה אחד מהנוסעים שמפנה את גבו לספר התורה).
ג. אם אין שם נוסע נוסף, יעטוף את הספר בטלית ויניח אותו בצורה מכובדת על אחד המושבים, תוך דאגה שלא יפול ממקום מושבו.
ד. בשעת הצורך, מותר להניחו בדרך מכובדת בתא המטען, כגון על שמיכה.
ה. יש שכתבו שבעת שמולכים ספר תורה מבית כנסת אחד לשני, טוב שילווחו עשרה אנשים כדי לכבד את ספר התורה... אבל להלכה אין חובה לעשות כן.

❖ **חוה דעתך, באילו מצבים יש להימנע לחלוטין מקריאת התורה בשביל שלא לפגוע בכבוד ספר התורה בעת הובלתו?**

ד. הלכה למעשה

כך נפסק להלכה בספרנו 'תורת המחנה':

א. יש להזהר מאוד בכבוד התורה ולהמנע ככל הניתן מטלטול ספר התורה ממקומו.
ב. במידה והדבר נצרך, יש להשתדל להסדיר בשטח האימונים מקום ייחודי מכובד ושומר שיהא ספר התורה מונח שם בארון משך זמן משמעותי כיום יומיים.
ג. יש נוהגים להתיר רק כשיקראו בו ג' פעמים במקום החדש, אם כי ניתן להקל במקום צורך.
ד. בשעת דחק ניתן אף להקל ולהביא רק לזמן התפילה.
ה. בכל מקרה יש להקפיד מאוד בכבוד הספר תורה, הן בדרך הובלתו לשטח האימונים והשבטו ממנו, והן בזמן שהותו שם ובאופן הקריאה בו.

הקריאה ואחר הקריאה מחזירין הספר למקומו... ולאדם חשוב וגדול, מעתיקין אותה משם להביא אותה גבי הגדול למקום שעומד שם... אמנם, כמנהג שלנו... לייחד תיבה וארון על יום או יומים, ולתת בו הספר תורה ולהוציאו בשעת הקריאה ולהשית אותו על העמוד והקוראים בתורה יעקרו ממקומם לקרוא על העמוד ואחר כך יחזירו הספר תורה לארון, לא עלה על לב שום אדם לאוסרו כי אין בו פגם לספר תורה מאחר שמיוחד לה ארון ועמוד להוציאה ולהכניסה.

וכן פסק הרמ"א:

המשך שולחן ערוך הנ"ל:

הגה: והיינו (שאינן מטלטלים ספר תורה ממקומו), דוקא בשעת הקריאה לבד, אבל אם מכינים לו ספר תורה יום או יומים קודם, מותר.

המשנה ברורה העיר על דברי הרמ"א, שהשהיית ספר התורה במקום הקריאה יום או יומיים, אינה חייבת להיעשות דווקא קודם הקריאה:

משנה ברורה על שולחן ערוך ס"ק מט:

יום או יומים קודם - והאחרונים הסכימו, דהוא הדין אם הכין מקום לספר תורה **באותו יום** שיהא מונח שם יום או יומים דשפיר דמי, ובלבד שיניחה שם במקום שהכין קודם זמן הקריאה, ובשעת הקריאה יוציאה ויקרא בה ואחר כך יחזירנה לשם, דאז אין מינכר שהבאתה היתה לצורך קריאה בלבד, אלא שקבע דירתה בכאן לאותו זמן.

ערוך השולחן הוסיף, שאף ההיתר הנ"ל הוא דווקא כשיקראו בספר התורה שלש פעמים במקום החדש:

ערוך השולחן אורח חיים סימן קלה סעיף לב:

והמנהג, לדקדק שיקראו בה ג' פעמים, דזה מקרי כקביעות ואין בזיון במה שטלטלוה מבית הכנסת, אבל בפחות מג' פעמים, טלטלוה לצורך עראי ויש בזיון אף אם הביאוה מקודם.

לעומת הפוסקים הנ"ל כתב כף החיים, שהיתר העברת ספר התורה כשהכינו לו מקום קבוע מראש, וכן היתר העברתו לצורך אדם חשוב שכתב הרמ"א, אינו מוסכם על דעת השולחן ערוך:

כף החיים על השולחן ערוך הנ"ל ס"ק עד, פג-פד:

אין מביאין וכו' - ועיין בזוהר הקדוש פרשת ויחי... שכתב דאפילו מבי כנישתא לבי כנישתא אחרת (מבית הכנסת לבית הכנסת אחר) אסור... **הגה,** והיינו דוקא בשעת הקריאה לבד אבל אם מכינים וכו' - ... וכל זה הוא לפי דברי מור"ם ז"ל, אבל לפי דברי הזוהר הקדוש שכתבנו לעיל... אף בכהאי גוונא אסור, דהא בבי כנישתא איכא מקום מוכן ואפילו הכי כתב לאסור.

הגה, ואם הוא אדם חשוב וכו' - וכל זה הוא לדעת מור"ם ז"ל, אבל לדעת מרן ז"ל שכתב, דבני אדם החבושים אין מביאים להם ספר תורה, ולא כתב דלגדולים מביאים, נראה דסבירא ליה דאפילו לגדולים אין מביאין... וכן הוא לפי דברי הזוהר הקדוש דאין לחלק בזה, וכמו שכתבתי באות הקודם, ועל כן יש להחמיר.

❖ **כף החיים ביאר בדעת השולחן ערוך שאף לגדולים אין מביאין ספר תורה. לדעתך, כיצד דבריו מסתדרים עם דברי הירושלמי הנ"ל?**

אמנם בספר המורים בקשת, כתב בשם הרב אליהו שאף לזוהר הקדוש במקום צורך גדול ניתן להקל:

והגית בו'

דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל
יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית
מערכת: סא"ל הרב ישי איתן רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,
סרן הרב דודי גרינפלד קמ"ד כתיבה, אע"צ הרב חנניה שפרן
כתיבה ועריכה: ט' ר' יצחק ענתבי
הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com

